

Уламки минулого

Марія Тетерюк

«Жива ватра»

Режисер та сценарист: Остап Костюк
Оператори: Олександр Поздняков,
Микита Кузьменко.
Національна кінематека України, 2014

Головною метою документального фільму про сучасних карпатських вівчарів «Жива ватра» режисер Остап Костюк називає фіксацію того, що ось-ось відійде в минуле, стане частиною історії. За ті п'ятдесят років, що минули з часу зйомок «Тіней забутих предків», Верховинський край виразно змінився. Вівчарство, яке віддавна було основою місцевої економіки, занепадає. Людей не приваблює важка непробиткова праця, вони тікають із сіл у міста. Полонини переходять у приватну власність, їх відмовляються надавати в оренду для випасу громадської худоби. Традицію вівчарства сьогодні продовжують лише окремі диваки, такі як ватаг Василь, старий Іван та маленький Іванко. Вони не родичі, але пов'язані наступництвом, символічно вираженим у передачі «живої ватри» (вогню, здобутого тертям дерева, який за давнім звичаєм має повсякчас горіти на полонині). 83-річний Іван все життя провів у горах. Уже за часів його молодості вівчарство втрачало популярність: його батько та брати були останніми в селі, хто вирушав на полонину. Для Василя вівчарство – справа його життя, хоч і не приносить йому зиску. Малому Іванкові, Василевому похресникові, літо на полонині дає можливість заробити кишенькові гроші. Всі троє по-своєму самотні. Старий Іван картає себе за те, що не приділяв уваги родині; Василь щодня кидає дружину, яка в сльозах називає себе удовицею;

Іванко замість гратися з однолітками вимушений виконувати тяжку роботу під наглядом вимогливих дорослих. Самотність вівчарів, їхня відстороненість від громади символізує ширший розпад соціальних зв'язків у сучасному селі, занепад громадських справ та колективних способів їх вирішення, зростання індивідуалізму.

Режисер прагнув «зазирнути в душу» сучасним мешканцям Карпат, побачити зблизька їхнє життя. Фільм задумано та здійснено як спостереження, в ньому майже немає постановочних сцен, обмаль монологів. Чимало уваги відведено ручній праці, яка не здобуває в сучасному суспільстві належної оцінки, живому фольклору (коломийки, колядування) та матеріальній культурі, фантастичній карпатській природі. Оскільки місцева говірка не завжди зрозуміла мешканцям інших регіонів, фільм субтитровано літературною українською мовою. За чотири роки зйомок герої до того звиклися з постійною присутністю камери, що фільм часом починає нагадувати художній, – так щиро та невимушено діляться верховинці своїми найінтимнішими переживаннями.

Фільм бравується у фестивалях «Молодість» та «Докудейз». Після показу на міжнародних конкурсах, зокрема на фестивалі документального кіно в Торонто, «Жива ватра» вийде в український прокат.

Лариса Зубенко: «Показати український фільм у кінотеатрах України – велика проблема»

діалог

27 лютого в Києві відкрився репертуарний кінотеатр українського фільму «Ліра». «Ліра» – такою була найперша назва кінотеатру ім. Чапаєва, яку він мав від дня заснування в 1913-му й до 1937 року. Її незабаром повернуть кінотеатру офіційно. За словами директорки Надії Трубайчук, українські фільми й раніше становили значну частку репертуару, це переважно тематичні стрічки про Чорнобильську катастрофу та військові фільми радянського часу («В бій ідуть тільки "старики"», «Ати-бати йшли солдати...»). Тепер кінотеатр перепрофілювався на українське кіно (за винятком показів світової кінокласики в кіноклубі «Ракурс»). Марія Тетерюк поспілкувалася з начальницею відділу кінопрокату «Київкінофільму» Ларисою Зубенко з приводу кінотеатру «Ліра» та його перспектив.

Розмову вела Марія Тетерюк

– Як виник проект українського кінотеатру, хто був його ініціатором?

– До нашого об'єднання комунальних кінотеатрів «Київкінофільм» звернулися три режисери – Дмитро Томашпольський, Мирослав Слабошпицький та Валентин Васянович – з пропозицією створити кінотеатр, де показували б тільки українські фільми. Нас це зацікавило, бо минулого року ми побували дистриб'юторами українського фільму «Хвороба кохання» і зіткнулися з тим, що показати український фільм у кінотеатрах України – велика проблема. На словах усі підтримують, а коли доходить до діла, кажуть: «Вибачте, нам потрібно гроші заробляти». Та навіть коли кінотеатри й погоджуються, то фільм, до створення якого докладено багато зусиль, демонструють усього два-три тижні, – на тому все, про нього забувають. І тому виникла ідея – заснувати репертуарний кінотеатр, де українські фільми йтимуть довго. Один-два сеанси на місяць, але впродовж року. За останні роки українські кінематографісти зняли більше 50 художніх фільмів і чимало документальних. Частина з них взагалі не була в прокаті: їх показали на якомусь фестивалі або в Будинку кіно – і все. А в кінотеатрі люди зможуть їх подивитися в будь-який час. Хоча тут діє театр двічі на тиждень, а також кіноклуб «Ракурс», тож у нас обмаль вечірнього часу, що не зовсім зручно для глядачів, які працюють. Можливо, влітку будемо проводити сеанси трохи пізніше. Програму показів укладають на місяць наперед. Хоча деякі фільми в ній повторюватимуться, щомісяця додаватиметься щось новеньке. Так, у квітні має бути прем'єра фільму «Смертельно живий» Максима Стецькова та «Моя русалка, моя Лорелія» Нани Джорджадзе (копродукція з участю України).

– А чому саме цей кінотеатр було обрано?

– По-перше, він у центрі. По-друге, це камерний, класичний кінотеатр. Тут ніколи не показували блокбастерів, репертуар здебільшого артхаусний, класика і зранку традиційно дитячі програми для шкіл. Плюс він однозальний. «Київкінофільм» загалом намагається планувати українські фільми в усі кінотеатри, що входять до об'єднання. Проте наші можливості обмежені. Поважні дистриб'ютори диктують жорсткі умови. Наприклад, фільм має іти три тижні в прокаті: чотири сеанси на першому, два на другому і один та третьому тижні. В результаті сеансів не вистачає, особливо в кінотеатрах з малою кількістю залів. Тому я розумію позицію інших кінотеатрів, які підтримують українське кіно, але не мають куди його ставити. Крім того, в Україні поки що немає напливу глядачів на вітчизняні фільми, а це позначається на прибутках. Щоправда, є винятки, як-от «Поводир». У нас по-іншому вийшло. Ми привернули до фільму увагу преси (в нас близько 20 інформаційних партнерів) і публіки. Нині зацікавлення потроху спадає, його важко підтримувати.

– Як реперфільювання кінотеатру позначилося на прибутках?
– Комерційно це вигідно, прибутки кінотеатру вирости вдвічі порівняно з попереднім репертуаром – кінотеатр буде окуповуватися. І хоча для режисерів два-три сеанси на місяць з квитками по 25 гривень – це невеликі надходження, все ж вони активно пропонують свої фільми, хочуть, щоб їх дивилися.

– Ви контактуєте з режисерами, вони вам самі пропонують фільми?

– Ми укладаємо угоди з правовласниками. Одна дистриб'юторська фірма може запропонувати декілька фільмів. Хоча є режисери, які самі ж і дистриб'ютори, тоді ми укладаємо угоду з ними, якщо вони мають прокатне посвідчення.

– Чи залучалося якесь додаткове фінансування?

– Триває війна, на часі – інші проблеми та завдання, тож усе було зроблено власним коштом «Київкінофільму». Тут небагато потрібно було, це ж не нова будівля. Проте апаратуру довелося міняти, до цього тут стояли підсилювач від домашнього кінотеатру та принесені глядачами колонки. Але коли оновили апаратуру, – купили нові колонки, дістали проєктор (в оренду, бо раптом не підійде), – почалися проблеми. Раніше працювали переважно з двома дистриб'юторами, які приносили фільми в одному форматі, а тепер це різні формати, тому періодично відбуваються збої. В інформаційній роботі з глядачами та організації окремих заходів допомагають волонтери. Їх, найбільш активних, п'ятеро, кожен займається якимось одним міні-проектом. Не вистачає координатора волонтерської роботи.

Поки що не шукали додаткового фінансування, хоча варто. Якщо нікого не знайдемо, то будемо й надалі модернізувати обладнання своїми силами. Буде прикро, якщо глядачі залишаться незадоволені й потім говоритимуть: та це ж українське, це ж зрозуміло, все у нас як завжди.

– А театр окремо орендує приміщення?

– З театром у нас складні стосунки. Театру «Актор» 30 років, 20 років тому попросили перенести його сюди. Кіно тоді якраз опинилося в занепаді, тож віддали два дні театру. Театр уклав власні гроші, зробив ремонт, відтоді працюємо в одному просторі.

– Які ще проблеми є в оновленого кінотеатру «Ліра», окрім технічних?

– Потрібно більше інформації про репертуар. Поки що глядачів більше цікавлять ті фільми, які на слуху і вже мали певний успіх у прокаті («Поводир», «ТойХтоПройшовКрізьВогонь»). А такі, як «Креденс», «Істальгія», якось непомітно пройшли. Розраховуємо на студентську публіку. Загалом хочемо організувати не просто кінотеатр, а культурний осередок, в якому відбуватимуться зустрічі з режисерами, акторами, тематичні цикли (зокрема, Володимир Войтенко веде цикл показів та лекцій «Музей кіно»). В нас уже відбулися зустрічі з Ларисою Кадочниковою перед показом документального фільму про неї, з Мирославом Слабошпицьким. Сподіваємося, що зацікавлення публіки українським кіно не зникатиме.